

Ljubljana.

1907

ZGODOVINA

FARÂ

LJUBLJANSKE ŠKOFIJE

Spisal

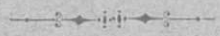
Janez Volčič,

župnik.

Peti zvezek:

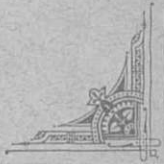
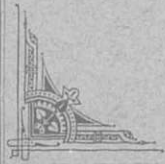
Zgodovina Šmarješke fare na Dolenjskem.

V NOVEM MESTU.

Lastna založba

1887.

VII

ZGODOVINA

ADLEŠIČKE FARE

na Belokranjskem.

—*—

Spisal

IVAN ŠAŠELJ,

administrator.

V LJUBLJANI.

Natisnila Klein in Kovač (Eger).

1887.

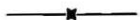

KAZALO

k zgodovini Adlešičke fare.

Poglavje	Stran
I. Prirodoznanski in statistični opis	1
II. Ob ustanovljenji fare	14
III. Cerkve v fari	16
IV. Duhovni pastirji	28
V. Dohodki Adlešičkih duhovnikov	37
VI. Farovž in šola	37
VII. Odlična Adlešičana	38
Dodatek: Adlešički lokalizmi	41

tretjem zvezku razgrnil sem pred Teboj, dragi čitatelj, ob kratkem dogodbe Šempeterske fare pri Novem mestu ob zeleni Krki. A v tem zvezku hočem Te seznaniti s pridnim, dobrim ljudstvom Belokranjskim na kranjsko-hrvatski meji. Oglejva si Adlešičko faro in njeno preteklost! Leta 1885. minulo je ravno sto let, odkar je samostojna. In v spomin na to stoletnico naj bo to delce!

I.

Prirodoznanski in statistični opis Adlešičke fare.

a) Prirodoznanski opis.

Ako se pripelješ pri jasnem, solnčnem dnevu od Novegamesta sem čez visoke Gorjance, razprostrè se pred Tvojimi očmi široka in dolga planjava, izmed katere se vzdiguje tu pa tam kako manjše gorovje ali hrib. Pred Teboj leži Belakrajina, zanimiv del lepe kranjske dežele. In v kotu, tako rekoč na robu njenem na levo, razprostira se od severa proti vzhodu ob kranjsko-hrvatski meji ob temnozeleni Kolpi Adlešička fara. Njo meji proti hrvatski strani, proti Zagrebškima farama Lipniku in Kuničem, Kolpa, ki je poglavita reka Belokranjske. Na kranjski meji pa so ji sosede fare: Podzémeljska, Črnomálska, Dragatúška, Víniška, Préloška in bližnja Marindolska s svojima vasema Márindolom in Bojanci, v katerih prebivajo nezedinjeni Grki ali Vlahi.

Svet, na katerem se razprostira Adlešička fara, je večinoma raven, a od severozahoda proti vzhodu napét. Jugo zahodno stran pa obdaja majhen gorovje, ki je skoro vse pokrito z gozdi in vinogradi. V gozdih rastejo najbolj bukve, hrasti, kostanj i. dr., najmanj je smrečevja. Le v graščinski hosti posejan je majhen del z jelkami in smrekami, drugodi jih ne nahajaš nikjer. To malo pogorje ima s hostami in trtjem vred različna imena. Nad Adlešičko vasjo vzdiguje se Mali in Veliki Vrh, kjer so majhni gozdi in koloseki. Za Vrhom razprostira se Mala Plešivica, proti severu pa Velika Plešivica s prav obilnimi vinogradi, kjer raste prav dobro vino. Proti zahodu leži Zgornik, Lipóvica, Goljek, z obilnimi gozdi. Proti Bojancem pa obširna hosta Búkovlje, kjer so še pred malo leti bili volkovi kaj pogosto. Njena dela sta Hum (Holm) in Stúbiica. Proti Márin-dolu pa leži Bukóvača, proti Préloki Lévičjak in Lédinjak. Druga imena so še: Kokošínjak, Srnava, Gnjilica, Cesárica, Gálečka in Búkvič. Proti Tribučam je hosta Guščík, proti Pribincem Jeseník, proti Dolenjcem Jakšévlje. Drugi deli se še zovejo: Sotínec, pod Karamúnom ali Karamánom, Jálvik, Hrastóvica i. t. d.

Svoje vinograde imajo Adlešičani v Mali in Veliki Plešivici. Na Veliki Plešivici razdeljujejo se trije deli: dolnja, srednja in gorenja Štrájsa (Strasse), t. j. pod potom, med potoma in nad potom. Deli so še: V Pleču, 'Ugraja, Rúsina, Kófanji vrh in v Mali Plešivici: Bošnják, Kračina, Kotar, Velika Póstat, Krč, Na boku, Hálalín, v Dórozu, Spáhija, Ornica i. dr.

Poglavita voda je Kolpa, ki obtaka faro od Fučkovice do Vrhovíc, t. j. dobro uro hoda na dolgost, ter meji Kranjsko in Hrvatsko. Na njej je en mlin, graščinski v Podbrežju. Tudi v njej so zadnja leta raki poginili; a znamenito je, da dve uri višje proti izviru, v okolici

Viniški, vendar še živé. Razun Kolpe ni v fari nobene druge tekoče vode, nobenega potoka, pač pa se nahaja tu pa tam kak studenec s pitno vodo in kak kal, kjer napajajo živino. Najboljši studenec v celi fari je „Zdenec v 'Umolu“ pod Adlešičko vasjo ob Kolpi. Govori se, da je njegova voda najboljša v vsej Belikrajini. Toda ob deževju ga Kolpa zalije, če le količkaj naraste. Drugi studenci so še: Cúrek v Jeseniku, Búnar v Pribincih, Vodénica pod Selom, Vrhovski zdenec, Ríjan v Tribučah itd.

Dasi je Adlešička fara sicer po večini v ravnini, vendar je ta ravnina zelo različna. Prav ravnih tál nahaja se jako malo, kajti skoraj ves svet je kotanjast, kotličast, udrť; večkrat pa tudi zelo kamenit ter Krasu podoben. Te kotanje ali udrťine imenujejo „drage“, katerih mnogo ima zopet svoja imena, recimo: Vodénica, Podrťnjak, Gròt, Pekel, Žlóbina, Vrtáčka draga, Podgrmľjica, Rupa, Kopínača, Mekótica, Bevkóvka, Fózova draga, Polóvnjača, Topólek i. t. d. V njih imajo navadno svoje njive, vzlasti zelnike. A tudi njive imajo svoja imena: Rébree, Rósulje, Gádina, Cérovec, Búdina, Hóčur, Šéginov rtič, Mikétina, Šúbarka, Danci, Brezjik, Rasípica, Preložnik, Laz i. dr. ¹⁾

Narod Adlešičke fare peča se s poljedelstvom, živinorejo in vinarstvom. Polje je bolj slabe nego dobre vrste, ker je zemlja ponekodi zelo ilovnata. Da si jo vzboljšujejo, in pa, ker jim primanjkuje gnoja, navažajo po zimi na njive boljšo rahlejo prst, katero kopajo po hostah, ob dragah, ob cestah in drugodi. To pomešajo z gnojem ter s tem pospešujejo rodnost zemlje. V nekaterih krajih vozijo pa tudi mulj iz Kolpe, kar je še

---

¹⁾ Naj navedemo tu še nekaj domačih ali hišnih (vulgarnih) imen: Júras, Fábe, Tójaga, Brdihába, Grgan, Tórbe, Júrkau, Latičan, Vúče, Hrústa, Grúja, Bómbik, Komanec, Terák, Péras, Pérec, Kutelin, Kácan, Smako, Banek, Skure i. t. d.

boljše. A v sušnih letih vse to dosti ne pomaga in poljski pridelki so zelo slabi. — Živinoreja je na slabih nogah. Ker ljudem primanjkuje dobrih pašnikov in travnikov, je tudi živina bolj slaba, majhne vrste. V večjem številu redijo ovce. Teh ima marsikdo po 30 in več. — Vinarstvo prinašalo bi ljudem lahko obilo dobička, kajti tu raste deloma prav izvrstna vinska kapljica, ali vinogradi so preveč razkosani. In še to malo se bolj težko proda za dober denar, ker je kraj precej oddaljen in so ceste jako slabe, tako da ne morejo po nje dohajati stranski vinarji. Raste večinoma temno rudeče ali črno vino, redkeje belo ali rumeno. Prav dobro vino raste v Mali Plešivici, slabeje v Veliki; a najbolje v Stari gori, onostran Kolpe v Kunički fari na Hrvaškem, kjer ima tudi več Adlešičanov svoje vinograde. — S sadjerejo se Adlešičani dokaj pečajo. V rodnih letih donajajo slive (črešplje) precej dobička. Razun sliv sadijo tudi jako radi črešnje. Posebno ob cestah nahajaš jih po vsem Belokranjskem zelo pogosto, žal, da večinoma necepljene. Imenujejo jih navadno Derbičeve črešnje, po nekdanjem okr. glavarju Črnomalskem, Derbiču, ki je ljudi zelo vzpodbujal za sadjerejo. A nekaj je, kar ne smemo pozabiti omeniti pri sadjereji. Zanimivo je, da se tu po drevju ne nahaja skoraj nikakih mrčesov, gosenic, hroščev i. t. d., kateri po drugodi toliko ovirajo sadjerejo. Vzrok temu pa je iskati v tem, da je tu jako dosti različnih koristnih ptic, kakor kosov, penic, senic, ščinkovcev in družih. Te marljivo obirajo mrčes po drevju. Vzlasti pa je tu dosti slavcev ali „slavičkov“, kakor jih imenujejo. Pohvalno pa moramo tudi omeniti, da jih nihče ne preganja in ne lovi, kar se drugodi žalibog prepogosto zgodi.

Med domačo obrt smemo prištevati posebno lepo predivo in platno, ki se tu izdeluje. Sicer se ne prodaja

na ptuje, le za domačo potrebo izdeluje si ga vsaka hiša sama. Predivo kaj lepo belo operó in olikajo, opredejo in otkó doma. Zato pa ima tudi večinoma vsaka hiša svojo tkalnico. Tkó navadno le ženske. Iz platna napravljajo si vso domačo obleko moško in žensko: róbače, gače, krila, otirače in plahte (rjuhe), katere tudi še dandanes rabijo ženske namesto dežnikov, kakor je bilo to še v začetku tega stoletja tudi drugodi po Kranjskem v navadi. — Tudi sveče, kolikor jih rabijo za dom, lijó si sami iz neočiščenega voska.

Noša je še dandanes večinoma domača, národna, bela, dasi se tudi tukaj opazuje zadnja leta bolj in bolj, kako jo opuščajo. Kar je starejših ljudij, opravljajo se še prvotno, po vsem belo, po zimi in po leti, a mladina pa uže ne. O nedeljah in praznikih so mladi ljudje, vzlasti po zimi, po večini skoraj črno oblečeni. A to se opaža že tudi po nekoliko pri starih, posebno v onih vaseh, ki so bližje Črnomlju, kakor v Tribučah in Pribincih, dasiravno pred dobrimi desetimi leti nisi opazil, kakor se pripoveduje, skoraj v celi fari nobenega črno oblečenega. A v malo letih bo stara, lepa narodna noša izginila, in mesto nje bo nastopila slaba in draga črna obleka, ki se ne prideluje doma, kakor bela, marveč se mora kupovati za drage novce in je pri tem še veliko manj trpežna. Ž njo se bo pa že sicer slabo blagostanje Adlešičke fare še bolj pohujšalo.

Adlešičko ljudstvo je jako mirnega značaja ter dobrega srca, kakor večinoma Belokranjci. Prepira, sovraštva, tožbarenja, tatvine Ti skoraj ne pozna, in pokojni g. župnik L. Gorenjec mi je pravil, da v vseh desetih letih, odkar je bil on tu, ni čul o nobenem zločinu ali hudodelstvu. Pa pri vseh teh dobrih lastnostih vendar ni brez napak. Poglavitá je ta, kakor večinoma po Belokranjskem, da ljudje v dobrih letih in časih premalo pomislijo

na prihodnost. Predolgo „pirovanje“ od nedelje zvečer do četrtega žvečer, drage „botrinje“, „godišča“, „práščine“ i. t. d. napravile so marsikomu že obilo dolga, iz katerega se ni kmalo izkopal.

Da je ljudstvo revno, temu krivo je pa v prvi vrsti tudi preveliko razkosavanje zemljišč, slabo polje in pomanjkanje dobrih pašnikov za uspešno živinorejo. Tako je n. pr. v celi fari en sam gospodar, ki ima celo zemljišče ali grunt. Po pol zemlje ima jih 42, po eno tretjino 58, po četrtno 67, po šestino 16, a eden je celo, ki ima samo osmino in dva samo po desetino. Razvidno je torej, da pri tako majhnih zemljiščih ljudstvo ne more biti bogato.

Na nekdanje zadržno življenje nas še marsikaj spominja. Uže imena vasij nam spričujejo, da so bile tu posamezne zadruge, kakor Adlešiči, Pribinci, posebno pa Bedenj, ki obstoji iz večih delov, ki se imenujejo: Trášiči, Šošáriči, Jankóviči, Drvárji in pravi Bedenj; vsi ti deli se dandanes imenujejo skupno Bedenj. Na zadruge spominja nas morda pa tudi še običaj, da žene svoje može še dandanes vičejo, in žena pravi svojemu možu, kadar govori o njem, moj gospodar, in ne: moj mož, ali soprog. Sem ter tje pa nahaja se tudi še skupno premoženje, kateremu je več bratov skupaj gospodar.

Jezik, ki ga govori Adlešičko ljudstvo, je prav pravilno slovensk, in sploh govore Belokranjci najlepšo, slovniško pravilno slovenščino, kakor se piše. A pozna se jim pa vendar, posebno na naglaševanju besed in na hrvatskih izrazih, da so spadali svoje dni pod Hrvatsko. In tudi še dandanes nahajaš pri njih zraven slovenskih Mohorjevih knjig kako hrvatsko pesmarico, koledar i. dr. Starejši ljudje znajo tudi še dokaj hrvatskih narodnih popevk o kraljeviču Marku, Gomer-junaku i. t. d. —

„L“ na konci deležn. pret. č. glagolov izgovarjajo še dandanes natanko, kakor se piše. Posebno lepo rabijo tudi del. sed. č., n. pr. drva vozèč se je prehladil; pevajóč šli so mimo; zâbeč ¹⁾ začinila sem z mrsnim. Bolj nenavadni so tudi pridevniki n. pr. brátovljev, sínovljev, bablji i. t. d. namesto bratov, sinov, babji; še bolj nenavadni pa pri osebnih imenih n. pr. Fábeč, Jóžeč, Péreč i. t. d., n. m. Fábětov, Péretov, Józětov, n. pr. Fábeč loza, Péreč listek, Jožeč klobuk. — Krstna imena navadno krajšajo. Tako je Jve = Jvan, Jure = Jurij, Mate = Matija, Miko = Nikolaj, Pére = Peter, Bara = Barbara, Kata = Katarina, Mara = Marija, Magda = Magdalena i. t. d. A mali Jve je Jvíček, Pere Períček; mala Bara je Baréjca, Kata Katéjca, Ana Anéjca i. t. d. — Pogosto rabijo Belokranjcem tudi ponavljevalni glagoli, kakor: porájati se, zakápati, zazávati, pozávati se, posipévati, prilažévati i. t. d. — Dvojine Adlešičko ljudstvo ne pozna.

Zanimiva so tudi poznamenovanja za praznike. Dan pred Božičem imenuje se Bádňjak. ²⁾ Velika noč je 'Uzem ali Vúzem; Binkošti = Dúhovo; praznik sv. R. T. = Telovo; sv. Petra = Petrovo i. t. d. Lep je tudi pozdrav, s katerim se pozdravljajo o nedeljah in praznikih gredoč od sv. maše: Bog daj del sv. maše!

Ljudje radi prebirajo slov. knjige in časopise ter jih prav lahko umejo. Tako je bilo n. pr. lani naročenih na Mohorjevo družbo 19, a letos 25. Na „Dol. Novice“ pa naročenih jih je 14 v fari.

Spomin na nekdanje staroslovansko bogočastje se je po nekoliko še ohranil med ljudstvom. Vedó še dandanes o Vilah, dasi ne verujejo več na nje, in tudi ta spomin vedno bolj mineva med narodom, da marsikomu že ime ni več znano. Pripoveduje se o njih, da

¹⁾ Čuje se pa tudi zâbečki.

²⁾ Pomen gl. v Letop. „M. Slov.“ 1885. str. 155.

so stanovale svoje dni v okolici Podbreškega gradu. Bile so povsem bele ter imele lepe lase. Videli so jih večkrat ljudje vzlasi po noči, kako so se sprehajale po cesti od Podbrežja do Dolenjic. Nasproti ljudem bile so zelo prijazne, ali govorile so ž njimi le malo, ali nič. Dajale so tudi tistim, ki so jih srečavali, večkrat kruha, lepega sadja, in družih rečij. V Kávranci, pečini v Jalviku, stanovala je nekako pred 20. leti lepa Vila. Prikazala se je šestokrat pastirjem, ki so v okolici pasli, pa tudi drvarjem, ki so sekali drva. Videli so jo večkrat, kako si je česala lase. A govorila ni nič z nikomur. S svojo nenavadno lepoto motila je sekače, da niso mogli delati. Nekega dne pa razjezi se zaradi tega eden sekačev nad njo ter vrže proti njej sekiro. A ta je ni zadela. Vila pa je izginila in od tedaj niso je več videli v tistem kraju. — Stanovale so Vile najraje ob vodah, posebno studencih. Pri njih so jih tudi večkrat videli, ko so večerjale. Pred malo leti videli so, pripoveduje narod, mnogokrat pri Adlešičkem studencu v 'Umolu lepo Vilo. Prikazovale so se pa Vile tudi žanjicam na polju, ko so žele.

Razun Vil, pravijo, da so videli večkrat na uni strani Podbreškega gradu na Hrvatskem v pečinah pod Hlapnikom v noči svitle luči. To so „Vétrnice“. ¹⁾ Sóblazen ali Süblazen ²⁾ pa je nekak strah, ki ljudi v noči večkrat straši.

Kakih znamenitostij, ali posebnih zanimivostij, fara nima. Pod Vrhovci proti Kolpi je strmina, v kateri je bil baje v starodavnih časih grad, z imenom Lučingrad. A o njem ne najdemo v zgodovini sledu in tudi narodna pravljica molči o njem.

Na Velikem Vrhju nad Adlešiči bila je svoje dni majhna cerkvice ali kapela, posvečena sv. Mihaelu. V

¹⁾ To, kar drugodi „veše“.

²⁾ Blazen, hrv. boshaft, böswillig, toraj zli duh.

njej se je tudi maševalo. Imela je majhen zvonik z enim zvonom, ki se je pa, ko so cerkvico podrli, presel na Plešivico.

V Pribincih prebivali so prvotno, kakor nam pove pravljica, Staroverci, unijati. A ko so Turki v okolici ropali in pustošili, bežali so pred njimi Pribinčani ter se naselili v okolici Metliški. V Pribincih bila je bajè tudi cerkva sv. Magdaleni posvečena. A to so porušili Turki.

V hosti Guščiku je ob cesti njiva na griču, kojemu pravijo „gavge“. Tu so bile, kakor pripovedujejo, vislice, koder so obešali zločince pa tudi prešestnice.

b) Statistični opis.

Župnijske mâtice začeli so spisavati v Adlešički fari stoprv z l. 1791., da-si je bila fara uže l. 1785. samostojna postala. Do tega leta so pa zapisavali krste, mrličè in poroke v Podzemlju, kamor je spadala do tje Adlešička fara s svojimi podružnicami. Oglejmo si bolj natanko, koliko je bilo rojenih, mrličev in poročenih v desetletjih od l. 1791. do 1885. Rojstvena in krstna knjiga prične se s 15. jan., mrliška z 18. jan. in poročna z 19. jan. 1791.

v desetletji	koli-ko?	Rojenih je bilo				v desetletji dvojčekov
		naj več leta	koliko?	naj manj leta	koliko?	
1791—1800	585	1799	69	1791	46	10
1801—1810	552	1802	67	1806	42	5
1811—1820	488	1811	65	1817	23	13
1821—1830	503	1828	61	1829	39	10
1831—1840	543	1837	79	1838	34	11
1841—1850	657	1849	94	1848	45	19
1851—1860	469	1852	60	1855	35	13
1861—1870	490	1869	66	1862	54	8
1871—1880	545	1880	63	1872	37	9
1881—1885	280	1883	68	1881	43	7

Rojenih je bilo toraj vsega skupaj od l. 1791. do konca 1885. 5112 otrok. Največ l. 1849., namreč 94, a najmanj l. 1817., samo 23. Med njimi bilo je 105 parov dvojčkov in enkrat, l. 1849. trojčki, en deček in 2 deklici, rojeni v Selih na št. 18. dné 23. novembra. Dvojčkov bilo je največ l. 1852, celo 6 parov.

Oglejmo si na dalje mrličev po desetletjih!

Mrličev je bilo					
v desetletji	koliko?	naj več		naj manj	
		leta	koliko?	leta	koliko?
1791—1800	360	1794	59	1792	28
1801—1810	365	1807	57	1809	19
1811—1820	378	1820	51	1803	14
1821—1830	347	1826	47	1822	22
1831—1840	454	1831	63	1839	28
1841—1850	553	1848	95	1843	34
1851—1860	423	1855	85	1858	27
1861—1870	425	1868	51	1861	32
1871—1880	462	1875	58	1874	28
1881—1885	201	1881	63	1884	23

Umrlo je toraj vsega skupaj 3968 ljudij od l. 1791. do konca 1885. Največ umrlo jih je l. 1848., namreč 95, a najmanj 14 l. 1803. Večkrat so razsajale različne bolezni v fari. Tako n. pr. koze v letih: 1794., 1801., 1804., 1807., 1869., 1881. Griža v l. 1817., 1820., 1829., 1830., 1868., 1872., 1879. Leta 1817. umrl je eden za lakoto. Kolera morila je trikrat v fari. Leta 1836. umrlo jih je za njo 19 v starosti okoli 30 let. L. 1855. pobrala jih je 45, med njimi 9 v Adlešičih in 14 na Selih. Vsi, razun treh, umrli so v mesecu avgustu. 20. avgusta bilo je 6 mrličev. Tretjič je razsajala l. 1873. Umrlo jih je 14. V nekaterih letih kosila je smrt posebno med otroci. Tako je umrlo l. 1848. 62 otrok

manj ko 12 let starih za različnimi boleznimi. L. 1849. zopet 47 za vratnimi boleznimi. L. 1864. je moril kašelj, l. 1877. dobrci. Včasih so ljudje zelo mrli za jetiko in mrzlico. Največ jih je umrlo za jetiko v desetletji 1841. do 1851. namreč 78, in v desetletji 1871.—1880. pa 57. Za mrzlico pa umrlo jih je največ v desetletju 1831 do 1840, skupaj 41. Samo l. 1831. umrlo jih je v mesecu grudnu 13. A dandanes je mrzlica zelo redka; v petih letih od 1881.—1885. umrl je en sam za njo.

V mrliški knjigi beremo pa tudi ime marsikaterega, ki je v visoki starosti zapustil to solzno dolino. Tako se jih je preselilo v kratkem času, od l. 1799. do 1816., deset iz tega sveta, ki so bili stari blizo sto let, pa tudi nad sto. Umrla sta l. 1799. Jakob Mikšec in Jure Hribec stara po 99 let. Leta 1800. Miko Bahorič star 108 let; l. 1801. Kata Žarkovič stara 100 let; l. 1803. Kata Milek stara 99 let; l. 1804. Mate Šepšič 100 let; l. 1805. Kata Marentič 104 leta; l. 1808. Kata Jesi 117 let; l. 1810. Jve Marentič 127 let; l. 1816. Dora Bahorič stara 112 let.

Poglejmo še poročence.

Zakonov je bilo sklenenih					
v desetletji	koliko?	naj več		naj manj	
		leta	koliko?	leta	koliko?
1791—1800	139	1794	28	1795	6
1801—1810	101	1808	17	1802	2
1811—1820	80	1815	13	1812	3
1821—1830	87	1824	14	1830	3
1831—1840	147	1838	23	1831	6
1841—1850	102	1843	16	1841	4
1851—1860	79	1855	13	1859	3
1861—1870	96	1867	17	1862	6
1871—1880	99	1879	16	1876	4
1881—1885	50	1882	16	1884	6

Vseh zakonov bilo je sklenenih 980; največ l. 1794, 28, najmanj l. 1802., samo 2. Nekdaj, konci pretečenega in v začetku tega stoletja, stopali so ljudje jako mladi v zakon. Tako je bila poročena leta 1799. Ana Veselič, stara stoprv 12 let; l. 1796. omožila se je Ana Jaklič, in l. 1800. Kata Rozman s 13. leti. V desetletji 1791 — 1800 bilo je 5 ženinov in 5 nevest starih po 14 let; 14 ženinov in 18 nevest po 15 let in 26 ženinov in 26 nevest po 16 let. V desetletji 1801—1810 pa 2 ženina in 2 nevesti s 14. leti; 4 ženini in 4 neveste s 15. in 10 ženinov in 14 nevest s 16. leti. V desetletji 1811—1820 pa ni več nobenega ženina, in nevesta ena sama, s 14. leti.

Druzih statističnih dat o preteklosti fare se nam nij dosti ohranilo. Le iz starejših krstnih in mrliških knjig poizvemo tu pa tam kako malenkost; gospodje so namreč imeli lepo navado, da so v teh knjigah spodaj si zabeleževali bolj nenavadne dogodke, večinoma vremenske spremembe. Naj navedemo tu nekoliko tacih, ki bi znale biti zanimive za Adlešičko faro in sploh Belokrajino. Leta 1815. bila je 5. aprila rž že en čevelj visoka, ravno tako tudi drevesno zelenje, a trtne mladike pol čevlja; vendar je bila slaba letina. — Leta 1817. pal je 11. aprila v petek po vel. noči 13" in 26. aprila 7" debel sneg. — Leta 1822. je 22. julija toča vse pobila. — Leta 1824. zapal je 14. junija na Mašeniku sneg; od 16.—17. oktobra pa je bila Kolpa silno velika, da je hiše saboj vlekla. Na Podbrežki loki bila je do streh senic. — Leta 1830. začela je trta 25. maja cvesti, 25. julija dobilo se je že črno grozdje. — Leta 1831. stala je od 10.—15. avgusta po Belikrajini nekaka višnjeva megla, kakeršne se ni nikdo spomnil. Po njej so nastopile različne bolezni, mrzlica i. dr. (In res je bilo tega leta 63 mrličev, največ v desetletji 1830.—1840.) — 22. septembra

1832. pal je na Mašeniku sneg; 23. 24. in 25. septembra bila je huda slana po vsem Kranjskem. — 30. januarja 1834 zapal je prvi sneg 4" na debelo. Do tje pa je bilo lepo in gorko vreme. Do 7. februarja je skopnel. Drugič je zapal 1. aprila ter v treh dneh zginil. Potem je bila burja, 26. maja pal je zopet sneg po hribih. Sicer pa je bila cela zima suha. Po leti 1834 bila je nezaslišana suša. 11. septembra pa pričela se je zelo bogata trgatav v najlepšem vremenu. Vino tega leta bilo je najboljše v tem stoletji. — Leta 1837. pal je 12. maja sneg po hribih nad Črnomljem, Semičem in Žumberkom. Ravno tako leta 1839. 24. maja po Gorjancih in 1845. l. 18. 19. in 21. maja nad Črnomljem nad polovico hriba.

Koliko je štela Adlešička fara v različnih letih in desetletjih duš, o tem nam ni moč podati natančnih števil. A toliko je gotovo, da je imela v sredini tega stoletja več prebivalcev, nego dandanes. Tako n. pr. je imela l. 1847. celo 1704 duše, a dandanes 1589¹⁾, in po zadnjem ljudskem števljenju l. 1880. celo samo 1383, ki prebivajo v 224. hišah. Vzrok, da je število prebivalcev dandanes manje, nego v sredini tega stoletja, iskati nam je v tem, da se Adlešičani večkrat ženijo in možé v bližnje fare, pa tudi izselujejo, zadnji čas posebno v Ameriko. Oglejmo si bolj natanko, koliko hiš in duš ima vsaka vas Adlešičke fare po zadnjem števljenju dne 31. grudna l. 1880.

Ime vasij	B r o j i			
	hiš	prebiv.	moških	ženskih
Adlešiči	22	151	69	82
Dolénjci	21	154	73	81
Fučkóvci	15	102	50	52
Gorénjci	11	76	32	44

¹⁾ Glej šematizme Ljubljanske škofije l. 1847. in 1885.

Ime vasij	B r o j i			
	hiš	prebiv.	moških	ženskih
Podbrežje in Burga .	9	73	36	37
Sela, Velika in Mala	21	134	55	79
Vrhóveci	9	65	29	36
Bédenj	40	207	103	104
Pribinci	16	93	44	49
Tribuče	58	316	138	178
Marindol	2	12	5	7
Skupaj .	224	1383	634	749

V Adlešički fari je dvoje županstev. Adlešičko in Tribuško. K prvemu spada prvih 7 vasij, h zadnjemu poslednje 3, izvzemši Marindol, ki spada pod Marindolskega „sudca.“ A v Adlešičko županstvo spadate pa tudi še vasi Drágoše v Podzemeljski fari s 4. hišami in 29. prebivalci — in Bojánci, bližnji Vlahi, s 46. hišami in 231. ljudmi. Vsa Adlešička fara razun 2. hiš v Marindolu, ki spadate pod Hrvatsko, t. j. Karlovec, ima svojo okrajno glavarstvo, sodnijo in davkarijo v Črnomlju. Razun enorazredne šole je v fari še orožniška postaja in pošta z dvakratnim prinašanjem na teden. V kratkem pa ima dobiti tudi Tribuška občina svojo lastno šolo.

II.

Ob ustanovljenji Adlešičke fare.

Pozno se je pokristijanal Metliški okraj, ali vsaj dolgo časa se vera okrog Metlike in Črnomlja ni popolnoma utrdila, dasiravno so jo donašali semkaj poslanci božji od Zagrebške in Oglejske strani, ter tudi oboji hoteli tódi imeti cerkovne pravice. Še l. 1228. — tako

nam priča Oglejski patrijarh Bertold ¹⁾ — je ljudstvo v Metliški okrajini tavalo v zmotah in nekako posnemalo poganske obrede. On je še-le ta krajni del svoje škofije, kakor sam pravi, privedel na pot resnice in spravil v sv. cerkev. Posvetil je omenjenega leta v Črnomlji novo hišo božjo na čast sv. Petru, prvaku apostolov, naredil jo farno cerkev in jej podredil štiri podružnice, namreč cerkve: v Semiči, na Vinici, pri Treh farah in v Podzemlji. Te cerkve je tačas Sofija Višnjegorska, mejna grofinja Istrska, obdarila z mnogimi posestvi in vsled tega zadobila nad njimi patronat. Patrijarh si je pridržal zadobljeno pravico do navadne desetine in postavil v Črnomlji prvega župnika, Ivana, l. 1228. Koroški vojvoda Ulrik III. je pa daroval Črnomeljsko cerkev z vsemi njenimi podružnicami hiši nemškega redú v Ljubljani 16. jan. 1268. ²⁾ Podzemeljska fara se je zgodaj odkrojila od Črnomálske in je postala samostojna menda še pred l. 1334. L. 1323. se med naštetimi farami kranjskimi, ki so plačevale papežu desetino, Podzemeljska še ne nahaja, ravno tako ne l. 1370. ³⁾, a vendar pravi Ljubljanski duhovski zapisnik, da je bil v Podzemlji beneficij ustanovljen vže pred l. 1337. in vtelesen hiši nemških vitezov; l. 1349. se pa imenuje v listini Podzemeljski župnik Jakob. ⁴⁾ Pod faro v Podzemlji je spadala sprva tudi sedanja Adlešička fara. A ker je bila mati fara še preobsežna, ustanovila se je v Adlešičih l. 1785. svoja lokalija. Štiri leta kasneje, to je l. 1789., je bila povzdignjena z dvornim dekretom od dne 23. junija v pravo faro z dvema duhovnikoma. Ali, dasiravno je bilo vže

¹⁾ Glej Mitth. f. Kr. 1847., str. 75.

²⁾ Schumi, Arch. f. H. I. str. 27.

³⁾ Ib., str. 95.

⁴⁾ Gl. R. Lopašičevo razpravo „Žumberak“ v hrv. „Viencu“, 1880. Slovenec 1885., št. 145 — 162.

l. 1789. določeno, da se ustanovi v Adlešičih fara, vendar nam ni moč povedati, če je ta imela pred l. 1791. svojega duhovnika, ali ne, kajti do 15. jan. 1791. so zapisovali še vse krste, mrlične in poroke v Podzemlji. Vzrok temu je bil najbrže ta, da niso imeli Adlešičanje še primerne stanovanja za duhovnika, kakor je tudi pozneje pomanjkanje domovanja krivo bilo, da kapelanija ni bila zasedena do l. 1841., dasiravno je bila ustanovljena s faro vred.

O preteklosti Adlešičke fare, ko je bila še pod Podzemelj, se nam ni ohranilo nič poročil, kajti v arhivu Podzemeljskem in Adlešičkem ne najdemo nikakih listin, ki bi jo zadevale. Gotovo je le, da so prebivalci mnogo trpeli pred turškimi napadi, pa tudi srčno se borili. Odkar so Adlešiči samostojni postali, se fara v svojem obsegu ni nič izpremenila. Farna cerkev ima dvoje podružnic, namreč prvo na Plešivici in drugo v Tribučah.

III.

Cerkve Adlešičke fare.

1. Farna cerkev sv. Nikolaja v Adlešičih.

Adlešička cerkev stoji nad obrežjem Kolpe in je posvečena na čast sv. Nikolaju, patronu plovcev in ribičev. Odtod se dâ sklepati, da je zelo stara. Narodna pravljica nam pové, da je bila nekđaj na tem kraju mala kapelica. Turki so to cerkev bajè dvakrat požgali in porušili. Streljali so na-njo s Hrvatske strani, s hribov Kučera in Hlapnika.

Zgodovinsko znano nam je pa toliko, da je bila ona l. 1334. podružnica Podzemeljska (capella sancti

Nicolai in provincia Methlice)¹⁾ in kot tâko jo navede tudi naš zgodovinar Valvasor.²⁾

Sedaj ima cerkev tri altarje, ki so izdelani v renesančnem slogu še dosti lično in okusno. Velikega je postavil l. 1782. Jurij Perg, a l. 1868. prenovil ga je Jernej Jereb. V njem je star kip in slika sv. Nikolaja, oboje čedno delo. Slika je narejena bojè po Šenklaški v Ljubljani. Na strani sta kipa sv. Petra in Pavla.

Stranski altar na evangelijski strani je pa posvečen bl. D. Mariji, katere čedna slika se nahaja v njem. Na strani sta jej kipa sv. Joahima in sv. Ane. — Na epistelski strani pa je altar sv. Antona z njegovo sliko, in na straneh kipa sv. Barbare in sv. Janeza Nepomuka. Obe sliki D. M. in sv. Antona naredil je Francesco Fontoni „pittore di gemona“, kakor se je sam podpisal. Prvo naslikal je l. 1849. za 30 gl., a drugo l. 1847. za 21 gl.

Cerkev ima tudi svoj križevi pot, ki je pa precej majhen in jako slab. Naredil ga je Mihael Šutej iz Brezovice na Kočevskem l. 1850. za 31 gl. Blagoslovljen bil je 30. jun. 1850. l.

Zvonik je imela cerkev prej jako majhen, a okolo l. 1820.—1824. so ga razširili in vzdignili. V njem visé štirje jako lepo ubrani zvonovi. Od teh oskrbel je tri † župnik L. Gorenjec, s čimur si je zapustil lep spomin. Ulil jih je vse tri l. 1879. Alb. Samassa v Ljubljani. Veliki je posvečen na čast M. D., druga dva pa sv. Antonu in sv. Jožefu. Tudi prej so viseli štirje zvonovi, katerih dva je pa vzel zvonar v račun ter jih prelil. Imeli so pa to-le starost in težo: 1. z letnico 1844 tehta 605 funtov. Ta je še sedaj v zvoniku. 2., ulit l. 1709., je tehtal 140 funtov. L. 1879. dali so ga na Plešivico. 3. iz l. 1669. tehtal je 110 funtov in 4. iz l. 1623. je tehtal 70 funtov.

¹⁾ Schumi, Arch. f. H. I. str. 65.

²⁾ Valv. II. zv. VIII. knj. str. 789.

Okoli cerkve je pokopališče. Do l. 1851. bilo je precej majhno. Tega leta pa so je razširili. H temu so pripomogli župljani deloma s tlako, deloma z doplačevanjem. Razun tlake dala je vsaka hiša po 40 kr., da so se stroški pokrili. Blagoslovil je je tedajni župnik č. g. Skubic sam. Ko je pa l. 1855. razsajala v fari kolera, za katero jih je umrlo 45, in je bilo tega leta sploh veliko mrličev — vseh skupaj 85 — tedaj se je videlo, da je pokopališče zopet premajhno. Třeba je je bilo razširiti. V ta namen porabilo se je nekoliko občinskega svetá. Stroške utrpeli so župljani. Vsaka hiša je pripomogla z enim gl. Dali so je tudi obzidati, kar je prevzel zidar Jure Požek za 60 gld.

Naj omenimo tu še kelih, ki se nahaja v župnem arhivu, in s katerim se več ne mašuje, a je zanimiv zaradi napisa spodaj na stojalu, ki se glasi: „Martin Ziedler gewester pischofflicher Amptman in Widenberg Vrsola Ziedlerin.“

In h sklepu omenimo naj še obljube, katero so storili Adlešički župljanje l. 1822., ko jim je bila dne 22. julija toča vse poljske pridelke popolnoma ukončala. Zaobljubili so se, da se bodo vzdržali vsaki „mladi petek“ od sv. Jurija do vseh světov vsakega dela v vinogradih in na polju. In to obljubo večinoma še držé. Na ta dan je ob določeni uri tudi sv. maša za župljane in po njej se molijo litanije vseh svetnikov in molitve za odvrnenje neviht. Zato pa so se zavezali dajati svojemu duhovnu od vsake hiše po 2 meri rži.

2. Podružnica sv. Magdalene na Plešivici. ¹⁾

Dobre pol ure hoda iz Adlešič stoji na visokem in strmem hribu, na Veliki Plešivici, mala cerkvica sv.

¹⁾ Ime Plešivica izvaja se iz hrv. besede pléšiv = pléšast, gol; pomeni toraj toliko, kakor slov. Gólovec. Po Hrvatskem je več gora s tem priimkom.

Magdalene. Kaj krasen je razgled z Velike Plešivice, ki je najvišji vrhunec Adlešičke fare. Ž nje razvidiš vso Belokrajino. Pred seboj vглеdaš Metliško okolico, Podzemelj, Semič, okolico Črnomálsko in Dragatuško. Pred tvojimi očmi razprostira se v polukrogu Gorjansko pogorje, iznad katerega zagledaš ravno nad Semičem v lepem vremenu celo snežnobele Kamniške planine. Na desno, ono stran Kolpe, pa opaziš hrvatske fare Žákanje, Vivódino, deloma Lipnik, Kuniče i. t. d. Ako se pa ozreš proti jugu, zagledaš najprvo mogočnega velikana „Klek“ ter vidiš daleč tje v Hrvatsko.

Severovshodna stran Plešivičina obdana je z lesovjem, a jugozahodna zasajena je z obilnim trtjem, izmed katerega se vidi obilo „hisev“ ali zidanic in hranov. Teme njeno pa je popolnoma golo, le resa in praprot rasteta na njem. Uprav na vrhuncu pa stoji cerkvice, katero obdajajo na okoli črešnjeva drevesa. O njej pripoveduje narodna pripovedka, da je stara uže 700 let, a da prvotno ni bila na Plešivici, marveč tam na meji Turški. Ko se je pa pričela vojska s Turki, bila je čudežno prenešena najprvo na Lipóvico, kjer se bojè še dandanes pozna prag, kjer je stala. Ko so pa bližnji Vlahi in hajduki začeli svoje konje v njo zaganjati, tedaj se je preselila z Lipóvice na Plešivico, kjer še sedaj stoji. Toliko pravljica.

Tudi o Plešivički podružnici ne moremo zgodovinsko povedati, kedaj je bila zidana. Iz Valvasorja zvemo, da je ob njegovem času uže stala, ter bila podružena Podzemlju. Bila pa je prvotno jako majhna in stoprv okoli l. 1846. so jo predelali in povečali ter na novo blagoslovili.

Cerkvica zidana je v renesančnem zlogu ter ima samo en altar, posvečen sv. Magdaleni. Ob straneh kipa svetnice sta podobi sv. Lovrenca in sv. Valentina. Nad kipom sv. Magdalene pa je še majhena slika Marijinega venčanja. Altarjeva menza je zidana, a nastavek* je lesen

in renesančen. V cerkvici nahaja se tudi mal križevi pot, katerega so kupili in poslali „nemškarji“ ¹⁾ iz Nemškega. Blagoslovil ga je dne 15. avgusta 1883 č. g. p. Gilbert Gravl iz Karloveca.

V zvoniku, ki se je minulega leta na novo prekril in letos popolnoma dovršil, visijo trije zvonovi. Velikega ulil je l. 1857. Anton Samassa v Ljubljani. Srednji ima na klobuku napis: Anno Domini 1709. Bil je prej v Adlešičih. Mali pa na klobuku v dveh vrstah: „Sancta Maria Magdalena ora pro nobis — Michael Remer me fudit anno 1644“. Pripoveduje se, da je bil preje na Krasincu v Podzemeljski fari. A okoli l. 1850. imela je cerkvena samó dva zvona. Enega je ulil Ferd. Eisenberger v Ljubljani l. 1688., ter je tehtal okoli 100 funtov. drugi je pa imel letnico 1663 ter tehtal do 150 funtov.

Sv. maše brale so se nekdam, kakor še dandanes, večinoma tu gori v teh dneh; v ponedeljek po šesti nedelji po vel. noči, gorska sv. maša za Veliko Plešivico. — 22. jul. na praznik sv. Magdalene in v nedeljo potem cerkveno proščenje. — V nedeljo po prazniku sv. Lovrenca. — V nedeljo po dokončani vinski trgatvi v zahvalo.

3. Podružnica sv. Janeza Krstnika v Tribučah. ²⁾

Skoraj poldrugo uro hoda od Adlešič proti Črnomlju razteza se na levo stran blizo ceste največja vas Adlešičke fare z imenom Tribuče. Broji 58 hiš ter 316 prebivalcev. Zemlja okoli Tribuč je večinoma ilovnata ter manj rodna. Tu so prišli pred kakimi 20—24. leti na sled rimskemu groblju. Ko je namreč sedanji lastnik

¹⁾ „Nemškarja“ imenuje Belokranjec vsakega, ki po Nemškem trguje ali krošnjari, ali ki je sicer v kaki službi med Nemci.

²⁾ Čuje se: Tribuče, Tribúče in Trébuče. Ime je nastalo najbrž iz besedij tri in buče, ker je vsa občina ali vas na treh gričih, ki se posamezno zovejo: Gólek, Vlášičko selo in Šikonijsko selo.

h. št. 58. kopal temelj za novo hišo, zadel je na rimske grobove. V njih je našel orožje, različne posode „urne“, novce i. t. d. Žal, da se je vse to poizgubilo in razneslo po svetu. Od vsega ohranil se nam je samo še en bakren novc rimskega cesarja Antonina Pija (138—161 po Kr.).¹⁾ Iz tega da se sklepati, da so tu uže v prvih stoletjih po Kristu stanovali ljudje.

V vasi je cerkvice s pokopališčem, posvečena sedaj sv. Ivanu Krstniku. A pripoveduje se, da je bil svoje dni njen patron sv. Matija. Sedaj ima samo en altar, preje pa imela je, kolikor se ve, še stranski altar na episteljski strani, na katerem je bila letnica 1654. Leta 1851. je še stal, a kasneje se je podrl.

V velikem, lesenem altarju, katerega je prenovil leta 1856. Jakob Pečavar iz Semiča, sta slika in kip sv. Ivana Krstnika. Oboje je slabo delo nepoznatega mojstra. Na strani sta pa kipa sv. Matevža in sv. Andreja. Majhni križevi pot blagoslovil je 30. avg. l. 1868. p. Ignacij Staudaher iz Novega mesta.

V zvoniku, ki je bil poprej, kakor se pripoveduje, lesen, in katerega so stoprv okoli l. 1850. sezidali, visijo trije zvonovi. Veliki je bil ulit l. 1871. v Ljubljani pri Alb. Samassi. Srednji pa ima na klobuku napis: „Gloria in excelsis Deo 1657“. A mali, podolgovati zvon ima na klobuku v gotskih minuskulah trikrat besede: „ave Maria“. Med posameznimi besedami je zmaj. Na krilu pa je glava Kristusova in na vsaki strani svetnik. Spodaj pa zopet „ave Maria“.

Leta 1851. bila sta cerkev in zvonik prebeljena, a letos prekrili so zvonik na novo. Sv. maše bile so v Tribučah, kakor še dandanes, na te-le dni: V nedeljo

¹⁾ Nahaja se sedaj v moji zbirki rimskih novcev: Velikosti je v. br. Av: M. Antoninus Avg. Tr. P. XXVI, Rev: P. M. . . . Cos. III. V sredi je boginja „sreče“ z Viktorijo v desnici in sulico v levici. Na strani S. C.

po prazniku sv. Filipa in Jakoba. Binkoštni torek zoper hudo vreme. Na dan sv. Ivana Krstnika 24. junija in v nedeljo potem cerkveno proščenje. V nedeljo po sv. Matevžu. — Križevi teden pa dohaja v ponedeljek semkaj procesija.

4. Kapela sv. Florijana v Podbrežji.

Ako prideš od Črnomlja ali Pódzemlja po cesti proti Adlešičem, zagledaš, malo predno dospeš v vas, na levi roki nad Kolpo velik, zanimiv grad. Sezidan je ob bregu reke na precejšni strmini, pod katero se peni zelena Kolpa. To je Podbrežje, ali nemško Freithurn.

Ta prostorni in starinski grad bil je svoje dni lastnina znamenitih Lenkovičev; kasneje pa je prešel v roke močnim in neustrašenim gospodom Burgstallovcem. Pa oglejmo si malo bolj natanko grad in njega zgodovino ter nekdanjo cerkvico!

Svoje slov. ime Podbrežje dobil je grad od tod, ker je zidan pod bregom ali ob bregu mimo tekoče Kolpe. Valvasor ¹⁾ trdi, da je dobil ime od brez, češ da leži pod brezami. A potem bi se moral zvati Podbrezje, in ne Podbrežje, kakor se v resnici izgovarja. Da ni dobil priimka od brez, marveč od brega, potrjuje nam pa tudi to, da se še dandanes zove en del Adlešičke vasi Nábrežko selo in prebivalci Nábrežci, ker so na bregu, a grad sam pod bregom, Nemško pa imenuje se Freithurn ali Freienthurn. Valvasor trdi, da od tod, ker se ga sovražnik ni mogel nikdar polastiti, bil je toraj prost vsakega podjarmljenja, Valvasor imenuje ga „trg in grad“ ter piše o njem: „ta trg zval bi se boljše trdnjava, ker je trg in grad z okroglimi in štirivoglatimi stolpi dobro utrjen, ter je ljudem v okolici stanujočim v zavetje, kadar se prikaže nevarnost pred Turki, kakor je bila tudi poprej že tu

¹⁾ XI. knj. 144. stran.

mejna hiša, kajti ko je Turek že skoraj vsa mesta in trge v okolici oropal in opustošil, ubranila se je trdnjava pred njim vselej viteško ter ohranila svojo prostost.“¹⁾ V gradu med ozidjem na sedanjem vrtu bilo je svoje dni tudi več hiš, v katere so se zatekali o nevarnostih pred Turkom bližnji kmetje in podložniki. Grad sam imel je štiri stolpe, kakor še dandanes; svoje dni pa je bilo tudi na visokem obzidju na okoli še več stolpov, iz katerih so napadali sovražnika, oblegajočega grad. V enem teh stolpov imeli so svojo orožnico. Tu viselo je različno orožje, večinoma turško, kakor puške, meči, zastave, noži, železni oklepi, čelade i. dr. Od tega ohranil se je še dandanes v gradu železen prsni oklep in dve čeladi, kakor so jih nosili v srednjem veku.

Kdo je grad sezidal in kdaj, o tem nimamo sporočil. Najbrž da se je grad sezidal stoprv o prihodu Turkov v Eyropo, ali pa se je takrat vsaj razširil in vtrdil, vzlasti po tem, ko so začeli Turki napadati Hrvatsko in našo deželo. Na enem čveterih okroglih stolpov je sicer pod rodbinskim grbom dvakrat udolbljena letnica MDLVI, a tega leta bil je znabití le prizidan ta stolp. V zgodovini omenja se, kolikor je znano, Podbreški grad prvokrat leta 1539. Tega leta dobil je namreč Anton baron Turnski in Svetokriški za 2360 gl. ren. v., katere je bil posodil v gotovini dvornemu denarničarju Antonu Angerer-ju v Podbrežji, pravico, da sme pobirati desetino v Poljanah nad Škofjo Loko proti Idriji.²⁾

Grad bil je prvotno, kolikor se da določiti, last Lenkovičev, onih slavnih Lenkovičev, ki so si pridobili v zgodovini Kranjske in sosednje Hrvatske nevenljivih zaslug. Rod Lenkovičev je hrvatskega pokoljenja iz županije Ličke v gornji Hrvatski. Od tu preselila se je ena

¹⁾ Valv. I. c.

²⁾ Mittheilg. des hist. Ver. f. Krain 1865. str. 21.

betva za časa turških napadov na Kranjsko, kjer si je nakupila in prisvojila več gradov in posestev, tako da so bili najmogočnejši graščaki z naslovom barona med Kolpo in Krko. Med družimi graščinami po Dolenjskem imeli so v lasti tudi Otočie. ¹⁾ Mehovo in Ruprčevrh. Najbolj znamenita v tej rodbini sta Ivan in Jurij Lenkovič. Prvi odlikoval se je že l. 1528. pri obleganji Dunaja. Kasneje bil je uskočki stotnik v Žumberku, potem zapovednik Senja in Primorja. Ker je bil na glasu izvrstnega junaka in nevstrašenega vojaka, imenoval ga je cesar za zapovednika čet v hrvatski krajini in slednjič celo za vrhovnika vojske na avstrijskih mejah. Poskušal se je tudi večkrat s Turki, tako l. 1556. pri obleganju Sigeta in zopet l. 1557.

Kakor Ivan Lenkovič, odlikoval se je tudi sin njegov Jurij s posebno hrabrostjo, vzlasti nasproti Turkom. Bil je od l. 1578.—1593. zapovednik Senjskim Uskokom. L. 1593. pa je bil imenovan general in zapovednik Krajine, kar je ostal do leta 1601. Po smrti Ivana Kobenclja postal je tudi deželni glavar Kranjski. Posebno se je obnesel l. 1595., ko je s Senjskimi in Vinodolskimi Uskoki napal Turke pri Lipnici, ko so se vračali z obilnim plenom s Kranjskega in Hrvatskega domov, ter jih dan pred Telovim popolnoma potolkel in jim odvezel ves plen. Enako hrabro vojskoval se je zoper nje tudi l. 1596. pri obleganji Klisa. Lenkovič pa je bil tudi mož, ki je kot deželni glavar kranjski največ pomogel Ljubljanskemu škofu Tomažu Hrenu, da je bil protestantizem po vsem Kranjskem tako naglo zatrt. Umrli je ta slavni mož v Ljubljani 8. junija 1601, vsled ran, katere je zadobil pri Klisu. Pokopali so ga z veliko častjo v tedanji Jezuitski ali sedanji Šentjakovski cerkvi, kjer ima tudi nagrobni spominek.

---

¹⁾ Gl. Zgodovino Šempeterske fare str. 38.

Za Lenkoviči prešel je grad v last rodbini Burgstallovcov. Ta rodbina je zelo stara na Kranjskem. Imela je več posestev in graščin. Uže v najstarejših časih omenjajo se Burgstallovci v Loki. Tako n. pr. omenja se l. 1446. Gallus Purgstallski. Naj navedemo v naslednjem še nekaj mož iz te stare plemenite rodbine Kranjske, če tudi niso bili vsi rojeni v Podbrežju in ne lastniki tega gradu, a vendar so znameniti za domačo povestnico. L. 1521. omenja se Moric Purgstallski. Ta je prodal Bernardu Ričanu z dovoljenjem nadvojvode Ferdinanda Ribniški grad za 2000 gl. ¹⁾ — Jakob Purgstallski sedel je v deželnem zboru od 7. grudna 1580 na dalje. ²⁾ — Posebno znamenita sta Erazem in Žiga Friderik grof Burgstallski. Prvi bil je, kakor pripoveduje Valvasor ³⁾, obrist in gubernator v Anguaru. Vojskoval se je vzlasti hrabro zoper kralja Ivana in zoper Turke. Bil je tudi zelo velik, da se je po svoji velikosti odlikoval med vsemi družimi. Žiga Friderik pa je bil bojè toliko močan, da je strl v svoji roki podkev, nesel dva topiča ali možnarja, nekaj stotov težka, v eni sami roki po stopnjicah; še celo sedem odraščelih ljudij zadél je lahko na rame ter jih nesel. ⁴⁾ — L. 1642. postal je Wolf Žiga Purgstallski vojni svetovalec. ⁵⁾ — Vencelj Karol grof pa je bil komornik, deželni oskrbnik Goriški, cesarjevi skrivni svetovalec i. t. d. ⁶⁾ — Anton Purgstall rojen 1708; bil je l. 1727. „rhetor“ v Ljubljani. Učil je na različnih krajih modroslovja in bogoslovja, bil je šest let „missionarius vagus“ v Ljubljani, kjer je l. 1772. umrl. ⁷⁾

¹⁾ Mittheilg. d. hist. Ver. f. Krain 1865, str. 18.

²⁾ Prot. Nr. 3, fol. 126. Ständ. Adelsmatr. 1824.

³⁾ XI. knj. str. 145—6.

⁴⁾ Valv. I. c.

⁵⁾ Intimat. der i. ö. Regg. Graz 18. Aug. 1642 an die krain. Stände.

⁶⁾ Intimat. der geh. Rätthe Graz 1733. 1736. 1739.

⁷⁾ Mittheilg. des hist. Ver. f. Krain 1858, str. 39.

Za Burgstallovci pa nahajamo Bonazzije lastnike gradu, kateri so ga prodali okoli l. 1773. Auerspergom. Po grofinji Frančiški Auersperg, roj. baronici Apfaltrern, pa ga je podedoval konci 18. ali v začetku sedanjega stoletja Alojzij Apfaltrern, čigar nasledniki so mu še sedaj gospodarji. Sedanji lastnik je baron Rudolf Apfaltrern.

Na grajskem vrtu, med grajskim ozidjem na vshodni strani bila je svoje dni čedna kapelica, podružnica Adlešičke cerkve, posvečena sv. Florijanu. Sezidati jo je dal Ivan Adam grof Burgstallski, kakor nam spričuje vzdana kamenita plošča na zvoniku, nad uhomom v kapelico, ki ima ta-le napis:

Joh: Adam Gravve v Purg
stall F: Z: K: V: F: H: Ag. W: R:
V: O: M: D: R: K: M: Generalfeld
Wa: J: O: Kriegsath: Obrist: V:
Com: D: Ogullin: G: A: An: El: E: GGV:
H: V: Gallenberg S: Gemahlin.

Nad napisom je rodbinski grb Burgstallovcev z letnico 1697.

Cerkvica imela je svoje dni tri altarje, kakor se še zdaj pozna, pa tudi svoj kor z orgljami. V velikem altarju bila je čedna slika sv. Florijana na platnu. Ta se je še ohranila. Svetnik je v srednjeveški železni obleki z oklepom in čelado. S kabljico poliva Podbreški grad, ki je v ognju. Spodaj zraven njega je kraljeva krona. Stranska altarja bila sta pa posvečena sv. Ani na ženski, in sv. Jožefu na moški strani.

Spodaj pod tlemi bila je cerkvica obokana. Imeli so tu graščaki rodbinske rakve, kamor so pokopavali svoje. Na episteljski strani vidi se še zdaj v steno vzdan velik kamenit spominek, ki nam pove, da tu notri počiva Ana Elizabeta roj. Gallenberg, soproga Ivana Adama Burgstallskega, Glasl se takole:

Quid quaeris viator?

Annam Elisabeth ortu suo dominam, et
committissam de Gallenberg
haec pro sui exuviis hic relictis XX nov. MDCLXXXIV
abiit.

Quo, amabo

animi dotib. virtutumq. universitate, quib. Deum re
ligione, proximum charitate coniugem amo
re prolem teneritudine coluit, fovit, dilexit
educavitq. merito supra terr
enum evecta,

hoc jam fastidians et amplius peregrinari
pertoesa, spiritu coelestem patriam petiit
ergo jam jubilat beata, quidni
ast

Joannes Adamus comes a Purgstall tit:
plen: S: C: M: I. a belli consil. colonell,
et commendans Ogulinensium campi
vigiliarum praefect, generalis ut a
missum dimidium sui inconsolabilis con
sors etiam post suos cineres lugeret,
contra Lachesinimitem

maestas has lacrimas in sua saxa tulit
te Voto IVgI Consors VIsItabIt eLIsa
parte sVa XenIVM propotIore DabIt.

Nad napisom je grb.

Svoje dni so to kapelico zelo obiskavali. O pro-
ščenjih, o Florijanovem in ob Aninem dohajali so ljudje
od blizo in daleč semkaj. Pripoveduje se, da celo iz
Karlovca in Bosiljevega na Hrvatskem. Na sv. Marke dan
in prošnji teden dohajala je semkaj tudi procesija iz farne
cerkve. Tudi sicer bila je tu večkrat med letom sv. maša.

Žal, da se je ta lična kapelica in najbližnja podruž-
nica Adlešička uže pred kakimi 15.—20. leti popolnoma

opustila. Pripovedujejo, da se je l. 1859. zadnjikrat maševalo v njej. Pred več leti udrla sta se že streha in obok.

V zvoniku, ki je dokaj širok in visok, viselo je več lepovbranih zvonov. Te so prepeljali v grajsko kapelico v Krupi.

Tudi grad je bolj zapuščen, odkar ne stanuje v njem gospôda. A ohranilo se je vendar v njem še nekaj zanimivih slik nekdanjih graščakov in posestnikov Podbreškega gradu. Na eni teh so te-le črke: C: F: V. P. ÆS. S. 24. 16. 38. Najbrž kak Burgstalovec v 24. letu svoje starosti. Med družimi slikami je tudi slika Amorja s puščico v roki in pa slika cesarja Leopolda I. ¹⁾

IV.

Duhovniki Adlešičke fare.

Dasiravno je bila sedanja Adlešička fara uže leta 1785. samostojna lokalija, katera se je l. 1789. spremenila v pravo faro, vendar se ne dá reči, da bi bila imela pred l. 1791. svojega duhovnika. Stoprv s 15. prosincem 1791. l. prično se namreč matice Adlešičke fare. Oglejmo si duhovne pastirje Adlešičke poblížje!

a) Župniki.

Prvi župnik Adlešički bil je, kolikor vemo, Jakob Krâševac. Bil je razkartuzijanec. Župnikoval je v Adlešičih od začetka l. 1791. do m. oktobra 1799. Za tem je bil lokalni kapelan pri sv. Gregorju do 1810.

¹⁾ Naj opozorimo s temi besedami naš sl. deželni odbor in sl. vodstvo deželnega muzeja na te zanimive slike. Velike vrednosti bi bilo, ako bi se na kak način pridobile za Rudolfinum.

Leta 1813. bil je župni oskrbnik v Žilcah, kjer je umrl 15. marcija 1814. Njemu naslednik bil je Mihael Vrtin. Bil je poprej lokalist v Brusnicah pri Novem mestu od l. 1795. do 1799. V Adlešičih služboval je do maja 1806. Kasneje bil je beneficijat pri Ljubljanski stolnici. A l. 1809. zapustil je 26. aprila Kranjsko ter se preselil h vojaški bolnici na Tirolsko. Za njim prišel je meseca avgusta l. 1806. za administratorja

Ivan Devilla, ki je postal kasneje pravi župnik ter bil tu do l. 1813. Po njegovem odhodu — dne 4. jun. 1813. podpisan je zadnjič v krstni knjigi — oskrbovali so faro začasno do m. aprila 1814. bližnji gg. duhovniki, iz Podzemlja, Preloke, pa tudi iz Hrvaške strani iz Lipnika in Kunič.

Od m. aprila 1814. in tje do 2. junija 1845. pa je župnikoval v Adlešičih Josip Darovec, eden najbolj zaslužnih župnikov, ki je bil zajedno tudi najdalje župnik v Adlešičih. Porodil se je na Zgornji Straži dne 15. marcija 1775. V duhovnika posvečen bil je 26. oktobra 1800. Od l. 1802—1805 bil je vikarij na Krki; 1805—1807 kapelan v Selcih, 1807—1810 v Višnjigori, 1813 vikarij na Trebelnem. Za tem do l. 1845. župnik v Adlešičih, kjer tudi počiva. — Vzdignil in povečal je zvonik okoli l. 1824. Poprej bil je jako majhen. Sezidal je tudi sedanji farovž. L. 1844. kupil je za župno cerkev nov veliki zvon, ki tehta 605 funtov in je stal 491 gl. 15. kr. — A skrbel je tudi za gmotno stanje svojih naslednikov. V svoji oporoki volil jim je te dobrote: „Zemljišče, katero sem kupil od Mikota Požek-a in Ivana Adlešiča (Tójage) ostane naj pri farovžu, za katero vzboljšanje naj vsakratni g. župnik daruje vsako leto po eno sv. mašo za vse sorodnike Darovčeve. Nadalje zapustim svoj vinograd v Mali Plešivici, po imenu „Bošnjak“, s tem pogojem, da se mora plačati iz njegovih dohodkov vsako leto 3 gl.

cerkvi za sv. olje, katero naj gori v postnem času, in 1 gl. kakemu bolniku, ki ne more iz postelje; razun tega pa se morajo opraviti na leto še 3 sv. maše zanj in za njegove sorodnike. Če pa ne bi hotel župnik sam prevzeti vinograda pod temi pogoji. naj ga prevzame fara. — Razun tega volil je še 100 gl. domačim revežem in 30 gl. za župni ubožni zaklad. Za Darovcem oskrboval je faro začasno Martin Zagorjan do 29. septembra 1845, ko je nastopil župnik Štefan Kobal. Rodil se je v Idriji 9. decembra 1798. Posvečen bil je 27. avgusta 1825. Kapelanoval je l. 1826—1827 v Loškem potoku, od l. 1827—1829 v Sorici, 1829—1835 v Komendi, nadalje bil je lokalni kapelan v Zavracu 1835—1845. ko je nastopil m. septembra 1845. faro v Adlešičih, kjer je umrl za grižo 12. oktobra 1850. Pokopal ga je na Adlešičkem pokopališču tedanji dekan Metliški Vincencij Volk. — Dal je cerkev prebeliti, prenovil je stranska altarja ter podaljšal in razširil zakristijo. Napravil je tudi novo pridžnico in izpovednico. Po njegovi smrti oskrboval je faro tedanji kapelan Matija Štrucelj do aprila 1851, ko jo je nastopil župnik v. č. g. Martin Skubic, sedanji dekan Ribniški. Luč sveta v gledal je na Polici dne 9. nov. 1814. V duhovnika je bil posvečen 5. avg. 1839, in sicer za semeniškega duhovna. Bil je kapelan v Metliki do l. 1843, od 1843—1850 v Kočevji, 1850—1851 administrator v Črnomlju, od m. aprila 1851—1852 župnik v Adlešički fari, od koder je šel za župnika v Semič, kjer je bil do l. 1858., ko se je preselil za župnika in dekana v Metliko in ostal tu do l. 1869. Tega leta pa je odšel v Ribnico za dekana, kjer še sedaj deluje v Gospodovem vinogradu.

Naslednik mu je bil Ignacij Grum, ki je pa le dobro leto skrbel za dušno izveličanje Adlešičanov. Rojen bil je v Idriji 27. jan. 1800; posvečen v mašnika 29.

avg. 1826. Bil je kapelan v Šentjarneju do l. 1830., v Polhovem gradu 1830.—1833., v Vodicach 1833.—1836., v Šmariji 1836.—1838., v Dobrepoljah 1838.—1841., v Trebnjem 1841.—1843., vikarij v Novi Oslici 1843.—1848., župnik na Blokah 1848.—1852.. ko je m. avg. nastopil Adlešiče, kjer je umrl 20. nov. 1853. l. za prsno vodenico. Pokopal ga je Marko Šutej, upokojeni župnik v Gradacu. Za njim prišel je č. g. Anton Kraševc. Rodil se je v Metliki 26. marcija l. 1807. v h. št. 126. V duhovnika posvečen bil je 26. julija 1832., kot semeniški duhovnik. Služboval je za kapelana l. 1834.—1838. na Igu, 1838.—1844. v Cirknici, 1844.—1851. v Ribnici, 1851.—1854. v Trebnjem, od koder je prišel l. 1854. v Adlešiče, kjer je bil 2. marcija kanonično vmeščen. Tu je zelo marljivo deloval celih 22 let za izveličanje svojih župljanov, dokler se ni podal l. 1876. v stalni pokoj ter se preselil v Metliko, kjer še sedaj prebiva. V cerkvi prenovil je veliki altar in stranska altarja ter pridižnico. Pri vseh Adlešičanih ostal je do današnjega dne v najboljšem spominu.

Njegov naslednik bil je pisatelj slovenski Lavoslav Gorenjec-Podgoričan. Rodil se je Gorenjec 12. nov. 1840. l. v Podgorici, mali vasiči poleg Šentruprta na Dolenjskem. Po svojem rojstnem kraju pridejal si je priimek Podgoričan ali Podgoriški, kakor se je podpisaval pri svojih spisih; razun tega nahajamo njegove spise še pod imenom „Gojko“. V šolo začel je hoditi v svojem rojstnem kraju v Šentruprtu. Ko se je bil pa oče njegov preselil v Novomesto, obiskaval je tu gimnazijo, katero je tudi l. 1861. z dobrim vspehom dovršil. Po dokončani gimnaziji podal se je v Ljubljansko semenišče ter bil po preteku štirih let posvečen v duhovnika dne 30. jul. 1865. l. Prvo službo kot kapelan dobil je v Koprivniku na Kočevskem, kjer je ostal do okt. 1868. l. Od tu je šel v Šentlovrenc na Temenici, kjer je pastiroval do l.

1871., ko je bil prestavljen v Slavino na Notranjskem, in od tu šel je l. 1873. v Šentjur pod Kumom. L. 1875. napravil je župni izpit, in ko je bila 1876. l. Adlešička fara razpisana, prosil je zanjo ter jo dobil. Dne 12. jun. bil je kanonično vmeščen. Tu ostal je kot župnik do svoje smrti dne 19. febr. 1886. Do jeseni l. 1883. opravljal je sam svojo službo brez kapelana. Ko je bil pa v spomladi l. 1882. nanagloma obolel — prehladil se je bil namreč križevi teden pri procesiji v Tribuče in dobil vodenico — tedaj je prosil za pomočnika, katerega je pa dobil zaradi pomanjkanja duhovnov stoprv l. 1883. Mej tem pa se mu je bilo zdravje nekoliko vzboljšalo in opravljal je deloma sam, dasi težko, svoja duhovenska opravila, deloma pa so mu pomagali bližnji gospodje. Ko pa v spomladi 1883. l. ni mogel več izpolnovati sam svojih dolžnostij, najel si je na svoje stroške iz Karlovca frančiškana č. g. p. Gilberta Gravla, kateri je bil tu od m. aprila do avgusta. Dasi se mu je zdravje v teku skoraj štirih let večkrat zboljšalo, celo toliko, da je zamogel v poletju in še v jeseni večkrat maševati, vendar ozdravel ni, a vedno je bil za trdno prepričan, da se dá tudi vodenica ozdraviti, in da bo tudi on ozdravel. Žal, da se mu ta želja ni izpolnila, in da je moral leči tako rano v mrzli grob. Umrl je 19. febr. ter bil v nedeljo potem pokopan. — Gorenjec slove kot izvrsten prelagatelj slovanski. Slovensko pismenost obogatil je z neštivilnimi prevodi iz vseh slovanskih jezikov. Pošiljal je svoje prevode skoraj v vse slovenske liste: „Danico“, „Glasnik“, v vse letnike „Besednika“, „Slov. Narod“, „Slovenca“, „Zoro“, Janežičevo „Cvetje“, „Novice“, „Sočo“, i. t. d. Nekaj njegovih prevodov izšlo je tudi v posebnih knjigah: Agapija 1864. in Kirdžali 1865. l., oboje v „Cvetji“. Letos bo pa podala „Slovenska Matica“

svojim naročnikom v posebni knjigi njegov prevod iz poljskega „Koča za vasjo“. ¹⁾)

Po Gorenjčevi smrti imenovan je bil dosedanji kapelan Ivan Šašelj, pisatelj te knjižice, s škofijskim dekretom od dne 20. febr. za začasnega administratorja Adlešičke fare. Ko je bila pa fara na to razpisana in se ni nihče za njo oglasil, ostal je tu def. administrator.

b) Kapelani.

Ko se je l. 1789. Adlešička lokalija spremenila v pravo faro, tedaj je bila zajedno ustanovljena tudi kapelanija in sicer na stroške verskega zaklada. Toda ta ni bila zasedena od l. 1789. do 1841. in sicer zato ne, kakor se razvidi iz škofijskega pisma na župnika Daroveca iz l. 1832., ker ni bilo v farožu in tudi drugodi ne prostora zanj, in pa zbog pomanjkanja duhovščine. Dasiravno se je župnik Darovec uže prej večkrat obrnil do škofijstva s prošnjo, da naj mu pošljejo pomočnika, vendar ga je dobil še le l. 1841. V krstni knjigi iz l. 1806. beremo sicer ime Franc Bogovič, Cooperator loci, a ta je bil gotovo le začasni pomočnik, ker o drugem ne beremo nobenem. Stalno bila je zastavljena kapelanija l. 1841.

Prvi kapelan bil je tu Franc Strmolè. Rodil se je v Zatičini 30. jul. 1802, v duhovnika posvečen bil je 12. avg. 1827. Kot kapelan služboval je v Dobropoljah 1828, v Podzemlju 1828—1830, v Kostanjevici 1831, v Šmarjeti 1832, v Šentlovrencu 1833—1834; v Vel. Dólini 1835, Metliki 1836—1839, Staremtrgu pri Poljanah 1839—1841, od koder je prišel dne 16. okt. 1841 v Adlešiče, kjer je ostal do l. 1844. L. 1846. do 1848. nahajamo ga v Horjulu, od koder je šel za lokalnega kapelana v Lučine, kjer je bil do l. 1862. Tega

¹⁾ Obširnejši životopis Gorenjčev objavil sem v „Slovanu“ l. 1886, št. 12, 13.

leta pa je bil prestavljen v Kokro za lokalista, kjer je tudi končal tek življenja dne 25. sept. 1874. Naslednik mu je bil Josip Jerman. Rojen v Zapogah 22. febr. 1809. in bil je v duhovnika posvečen 27. jul. 1843. Bil je l. 1843.—1844. beneficijant v Čemšeniku, od koder je prišel v Adlešiče 1844, kjer je ostal do 25. avg. 1846, ko je odšel v Prečino. V Prečini služboval je do 1848, v Dolenji vasi pri Ribnici 1849, v Kamniku 1850, v Žalini 1851, v Dolu 1852. na Črešnjicah 1853 — 1856, potem bil je začasno v pokoju v Kamniku 1856 — 1862, potem zopet kapelan v Trziču do 1864, v Loki 1864—1867, v Tuhinju 1867—1873, kjer je umrl 11. jan. 1873. Za njim prišel je v Adlešiče l. 1846. novomašnik č. g. Anton Jakšič. Rodil se je 22. dec. 1815 v Fari pri Kostelu. Posvečen bil je 2. avg. 1846. V Adlešičih služboval je od 1846 do 22. okt. 1847. Potem v Kolovratu 1848, v Prečini 1849 — 1850, v Starem logu 1851, v Šentlovcu 1852—1857, v Čemšeniku 1858; potem bil je župnik v Osilnici od l. 1860. do 1877., ko je odšel za župnika v Poljanico na Kočevskem. Tu pa podal se je l. 1882. v pokoj ter se preselil v svoj rojstni kraj, v Faro pri Kostelu, kjer še živi. Ivan Penko bil mu je naslednik. Rojen v Slavini 29. dec. 1814 bil je posvečen 3. avg. 1845. Bil je kapelan v Pólžniku 1846—1847. V Adlešičih od 27. okt. 1847. do 7. jun. 1848. potem v Podzemlju do 1849. Umrl je v Postojini 27. febr. 1850. Za njim prišel je č. g. Humar Jurij. Rodil se je v Mekinah 14. apr. 1819. l., posvečen bil je 31. jul. 1847. Bil je v Adlešičih od 17. jun. 1848. do 26. sept. 1850. Potem v Črmošnjicah 1850—1854, v Sostrem 1854 do 1859, nadalje administrator v Stari óslici 1860 — 1863, za tem župnik v Črmošnjicah do l. 1876, ko je šel za župnika v Primskovo, kjer je še sedaj župnik.

Naslednik mu je bil Matija Štrucelj. Rodil se je v Črnomlju 12. okt. 1824. V duhovnika posvečen bil je 5. jul. 1848. 1849. l. bil je semeniški duhovnik. V Adlešičih bil je od 26. sept. l. 1850. do 1852.; za tem bil je kapelan v Stopičah od l. 1853. do 1855., v Trnovem na Notranjskem 1855.—1859., na Vrhniki 1860. do 1861., za tem l. 1862. župni vikarij in od l. 1863. do 1869. župnik v Rakitini, l. 1872. župnik in dekan v Kočevji, l. 1870. do 1873. župnik v Dolenji vasi, 1873 do 1883 pa župnik in dekan v Trnovem, kjer je umrl 5. febr. 1883.

Za njim prišel je č. g. Martin Narobe. Rojen je bil v Trzinu pri Mengšu 6. nov. 1821, posvečen 2. avg. 1846. Kapelanoval je v Cirkljah na Dolenjskem 1847, na Studencu 1848 do 1852, v Adlešičih od jeseni 1852 do oktobra 1853, ko je odšel v Prečino, kjer je bil do 1858, za tem v Višnji gori 1858 do 1863. Od l. 1863. pa do danes je župnik v Zapogah.

Nasledoval mu je č. g. Jeršič Franc, ki se je rodil v Škocijanu pri Dobravi na Dolenjskem dne 23. sept. 1828 in bil posvečen 31. jul. 1853. Bil je v Adlešičih od 1853 do aprila 1854. Potem bil je zaradi bolezni brez službe. Za tem kapelan v Póžniku do 1857, v Šmihelju 1858, v Zatičini 1859 do 1863, v Komendi 1863 do 1870, nato lokalni kapelan na Šenturški gori 1870 do 1871, za tem v Mekinah l. 1872. Do l. 1877, pa je prebival v začasnem pokoju v svojem rojstnem kraju, od koder se je podal v Izlake v Čemšeniški fari, kjer še biva.

Potočnik Leonard. Rojen je bil v Poljanah nad Loko 6. nov. 1830 in posvečen 30. jul. 1854. Bil je kapelan v Adlešičih od jeseni 1854 do jeseni 1856. Za tem bil je prestavljen v Reko na Kočevskem, kjer je bil do l. 1861., ko je odšel v Mozelj na Kočevskem, kjer je umrl 17. febr. 1862.

Matej Markič. Bil je v Adlešičih od septembra 1856 do aprila 1857. (Drug životopis njegov v II. zv. „Zgod. Farâ“ str. 168. in v III. str. 47.)

Za Markičem pa je bila kapelanija ob času župnikovanja č. g. Ant. Kraševca izpraznjena od l. 1857. do meseca grudna 1873 in sicer zaradi pomanjkanja duhovščine. Tega leta pa prišel je 10. grudna za kapelana č. g. Gabrijel Weiss. Rodil se je v Tržiču 24. marc. l. 1848. ter bil posvečen 13. nov. 1873. V Adlešičih bil je do junija 1876., ko je odšel v Šentjur pod Kumom, kjer je bil do l. 1881. Tega leta pa bil je prestavljen na Vrhniko, kjer je ostal do l. 1883., ko je odšel za administratorja v Zaplano, kjer še sedaj deluje.

Za njim bila je Adlešička kapelanija zopet izpraznjena do jeseni l. 1883., ko je prišel 27. septembra č. g. Pavel Krámar. Rojen je bil v Čemšeniku 23. jan. 1851. Posvečen 21. jul. 1874. Prva njegova služba bila je v Polhovem gradu od 1874 do 1875. Za tem bil je v Selcih, od koder je bil prestavljen v Šmihelj pri Novem mestu. In od tu odšel je 27. sept. 1883 v Adlešiče, kjer je bil do prosinca l. 1886, ko se je preselil v Šempeter pri Novem mestu in od tu h sv. Trojici pri Mokronogu. Na njegovo mesto pa je prišel 30. dec. 1885 iz Šempetra Ivan Šašelj za kapelana v Adlešiče.*)

*) Pisal sem: Adlešiči, Gorenjci, Dolenjci, Fučkovci itd. — iz Adlešič. Gorenjic, Dolenjic, Fučkovic (stol. gen.); — Adlešičem, Gorenjcem itd. (dat); — v Adlešičih, Gorenjcih, Dolenjcih itd. (loc.); — med Adlešiči, Gorenjci itd. (instr). Ne pišem pa: Adlešiče, Gorence, Fučkovce itd. — v Adlešičah, Gorencah itd., kakor dandanes večji del pišejo. Opiram pa svojo pisavo na to: 1) da je slovniško edino prava, 2) da narod Belokranjski tako govori. — Adj. se čuje le: Adlešički, a, o.

Nabral sem med Adlešičkim narodom tudi mnogo lepih narodnih pesni, katere priobčujem v „Slovanu“, Pis.

V.

Dohodki Adlešičkih duhovnikov.

Dohodki župnikovi bili so do sedaj jako pičli. Dohajal je iz verskega zaklada po 420 gld. na leto, a za to moral je opravljati 84 sv. maš. Bire nima nič, le za „mlade petke“, t. j. za 7 sv. maš, katere opravlja vsaki mladi petek od sv. Jurija do sv. Mihaela, dobi kacic 16 mernikov rži. Razun tega pa mu mora dati vsaka hiša po voz drv in o velikonočnem izpraševanju povosmo prediva. Druzih dohodkov nima, razun če prištejemo še užitek dveh njiv in pa vinograda, v katerem se pridelava povprečno okoli 24—40 vedrc (= 12—20 estr.) vina.

Kapelanski dohodki pa so: v biri okoli 30 mernikov pšenice in 60 mernikov prosa in do 12 vedre (= 6 estr.) vina. Vrh tega dobi pa še iz verskega zaklada letnih 151 gld. 97 $\frac{1}{2}$ kr.

Naj omenimo tu še štolnino, kolikor nam je znano. Od pogrebov dajali so v začetku tega stoletja cerkvi od odraslih po 15 st. kr., od otrok pa po 7 $\frac{1}{2}$ st. kr., a cerkovniku od prvih po 12 st. kr., od družih po 6 st. kr. Od krstov so pa morali plačevati kumi cerkvi 7 kr., a cerkovniku 5 kr., kakor je še dandanes v navadi.

VI.

Farovž in šola.

Sedanji lepi in prostorni farovž je bil zidan za časa župnika Darovca okoli l. 1838. Poprej je bil majhen in maloprostoren, kar je bilo tudi vzrok, da fara toliko časa ni dobila kapelana. Stal je višje zgoraj na vrtu,

kjer rasto zdaj češplje (slive). Hleve so pa zidali l. 1857. Vsaka hiša dala je razun tlake še po 2 gld. za zidanje in druge stroške.

Prav blizo farovža je šolsko poslopje, katero so postavili na novo v letih 1858—1860. Letos so je pa popravili, naredili nove stropne ter streho nekoliko vzdignili. Zraven šole pa je lep, jako prostoren šolski vrt z obilnimi mladimi drevesci.

Prvi učitelji bili so tudi v Adlešičih, kakor drugodi po Kranjskem v premnogih farah, duhovniki, vzlasti gospodje kapelani, odkar je bila kapelanija zasedena. Oni so v prostem času podučevali mladino, razun v krščanskem nauku, še v čitanji, pisanji, računstvu itd. Od tod tudi pride, da zna primeroma še precej starejših ljudij brati. Velik prijatelj šolski mladini v teh časih bil je, kakor se pripoveduje, tedanji grajski oskrbnik Ivan Hočevar. Dajal je deci brezplačno papirja, svinčnikov, peres itd. Kasneje podučevali so otroke ponekoliko tudi cerkovniki in organisti. Tako se pripoveduje o Juriju Graheku in Francu Šeringerju. Stoprv z letom 1861. pričelo se je redno šolsko obiskovanje in podučevanje. Prvi učitelj bil je g. Ivan Gantar, ki je podučeval do l. 1866., ko je meseca oktobra prišel na njegovo mesto g. Matevž Grm, ki še sedaj deluje vspešno na šolskem polju.

VII.

Odlična Adlešičana.

Izmed Adlešičkih župljanov omeniti zamoremo, kolikor je nam znano, samo dva moža. izmed katerih eden je uže v večnosti, a drugi zavzema še odlično mesto med kranjskimi duhovniki.

Prvi teh mož je slavni Jurij Grabrijan, nekdanji dekan in župnik Ipavski, kateri si je zapustil med vsemi Slovenci, vzlasti od Gorice do Postojne, nevenljiv spomin. Rodil se je Grabrijan v Adlešičih na h. št. 17. dne 22. marcija l. 1800. Oče, imenóm Mihael, in mati Ana, roj. Grabrijan, sicer revna, a prav pobožna roditelja poljedelskega stanu, imela sta več otrok, od katerih še sedaj živi hči Marija. Krstil je Grabrijana tedanji župnik Mihael Vrtin. Kot deček učil se je že doma nekoliko čitati in pisati, kasneje pa se je podal v šole v Novomesto, kjer je l. 1819. dovršil z vrlim vspehom prvih šest latinskih šol. Na to preselil se je v sedmo šolo v Ljubljano, kjer je bil sošolec Preširnov. Ta ga je tudi vspodbudil, da je zložil včasih kako pesen. Tudi kasneje kot bogoslovec in duhovnik je pesnikoval ter prevel celo nektere Preširnovce poezije na nemški jezik. Njegove so n. pr. v „Novicah“ pesni: „Kranjska Slovenija“ l. 1823. (v „Novicah“ l. 1862.); „Ipavci v temeljiteljem slavne čitalnice v Ljubljani“ l. 1862.; „Pozdrav Ljubljanskim gostom“ l. 1864. itd.

Ko je bil Grabrijan dne 27. avg. l. 1825. posvečen v duhovnika, bil je poslan za kapelana na Brezovico pri Ljubljani. A leta 1826. bil je prestavljen v Loko in od tu v Žiri. Ko je pa l. 1830. pripala Ipavska dekanija izpod Goriške nadškofije pod Ljubljansko škofijo, tedaj bil je Grabrijan prestavljen za stalnega duhovnega pastirja v Šturije na Ipavskem, kjer je ostal sedem let. Po smrti Ipavskega dekana Fr. Stekarja je pa imenoval Ljubljanski knezoškof Anton Alojzij Wolf l. 1838. Grabrijana oskrbnika Ipavske dekanije in župnije in dve leti potem potrdil ga je za stalnega dekana in župnika. Tu je deloval potem Grabrijan do svoje smrti, do dne 22. junija 1882, toraj celih 44 let.

Kaj je bil Grabrijan Ipavski dolini, to je znano pač vsem Ipavcem, pa tudi drugim Slovencem. Priča njegovega delovanja so cerkve, zlasti podružnica M. D. v Logu; obilne šole, katere so se sezidale skoro v vseh občinah Ipavske dekanije na njegovo prigovarjanje in vspodbujevanje, posebno pa krasno poslopje, Ipavska šola v trgu, s pomenljivim napisom „Veri in omiki.“ O njegovi delavnosti na národnem polju pa priča tudi národna zavest v Ipavski dolini, katera je tu razvita, kakor malokje na Slovenskem; slednjič pa omenimo vinorejsko šolo na Slapu, h kateri je veliko pripomogel, da se je ustanovila, kakor je bil sploh zelo unet za povzdigo kmetijstva in poljedelstva. — To njegovo mnogostransko delovanje bilo je pa pripoznano tudi na višjih mestih. Tako ga je imenoval cesar l. 1857. viteza Fran-Josipovega reda, a leto kasneje knezoškof Ljubljanski častnim kanonikom.

Drug rojak Adlešičke fare pa je še sedaj živeči v. č. g. Josip Hočevnar, kanonik v Novem mestu, ki je bil rojen v Podbreškem gradu, kjer je bil njegov oče oskrbnik, dne 9. febr. l. 1822., in ki je po večletnem pastirovanju po različnih duhovenskih službah dosegel l. 1882. to častno dostojanstvo.

Dodatek.

Adlešički lokalizmi.

Bálati, kepati,
báril, barilec, putrh,
bélica, trta, na kateri raste belo
 vino,
bérsa, Weinstein,
béteg, bolezen,
bir, bira,
birnik, tisti, ki bir pobira,
blágo, živina,
bóbbreg, obisti,
bóca, — bokal vina,
brazík, trak,
brítva, vsak nož,
búčiti, kričati.
Cápa, die Tatze,
cépanjka, poleno,
cerkvenják, cerkven ključar.
Čáča, oče,
čap, gl. ščap,
čapelj, gl. ščapelj,
čávelj, žebelj,
čerápe, nogovice iz debele volne,
 eine Art Pantoffel,
čmar, neka klobasa,
črnica, trta, na kateri raste črni-
 na,
črnice — drobne hruške.
Debéljika, debeljača, tursica,
deževít, deževen,
divániti, govoriti,
divljáča, vsako divje (necep-
 ljeno) sadno drevo,
dójtí, mlesti,
drem, dremota,
dívlje, drevje, drva,
dúratí, trajati, durare.

Fúčkati, žvižga^{ti}.
Glavičili se, glavice delati, n. pr.
 detelja, cvetlica se glaviči,
 sich häupteln,
gluh, v pomenu prazen, n. pr.
 oreh, lešnik,
gódina, dež,
gosénika, cvet na orehu ab-
 renk,
gíden, grd,
grómača, gromada,
gunj, die Kotze,
guta, die Beule, bula, le pri
 bezgavkah.
Hálja, suknja,
hís, hram,
híža, hiša,
hréniti, n. pr. meso v hren
 pomakati,
hrga, grča,
hrhnéti, rohneti.
Ilovák, ilovica in kraj poln ilo-
 vice,
izpašínec, pašnik.
Kálanica, poleno, ein Scheit
 Holz,
kálati, klati (drva),
kápára, ara, das Angeld,
kíp, znamenje ob potu, kapela,
 podoba,
kípec, podobica,
kókot, petelin,
koljávina, Kolik,
komun, tržni dan,
komúšek, Hülse,
koštr, trtnik, Rebenmesser,

kostčnica, mrtvášnica, ossarium,
kótec, kurnik,
kriljak, klobuk,
krilúv, perút,
krstítva, pojedina na dan sv.
 krsta,
kúmili, kum, boter biti,
kupljénik, meruik.
Lajt, sodič,
lážec, lažnik,
leha, greda (na vrtu),
lókva, luža,
lojnica, lóvnica, kopica, n. pr.
 sena,
loza, hosta.
Mazána, st. bokal,
mélja, moka, kar se v mlin da,
mesopúst, post,
mólja, molitev,
mrsiti, im., sich der Fleisch-
 speisen an Fasttagen ent-
 halten,
mrvo, mrvičko, malo,
mulj, Flusssand.
Náredno, prilično, zur Hand,
nástoren, sovraštvo, neidig,
néstra, pokveka, nestvor
Obróv, meja med njivama,
odkóliti, odrezati,
odláhniti, v bolezní mi je od-
 láhnilo, na bolje se obrnilo,
ogovárjati, obrekovati,
otiráča, brisáča, Handtuch.
Pájkati, paberkovati, Nachlese,
páščiti se, sich beeilen,
parađanj, pol zidan, pol lesen
 hram, Riegelwand,
pérast, befiedert,
pikniti, suniti,
pír, ženitnina,

píríti, pirovati, Hochzeit halten,
pívница, vinska klet,
plač, jok,
pládenj, krožnik, der Teller,
pláhta, rjuha,
plákati, jokati,
plévice, kan na vinu,
pócati, pokati,
pomršáviti se, mršav (suh) po-
 stati,
poseve, otrobi,
posváditi, entzweien, verfeinden,
požúneec, st. bokal,
préseka, sod, kateremu pravijo
 drugodi lajta,
prípek, stran, na katero solnce
 jako pripéka,
proščénje, cerkveno žegnanje,
psíneec, psíček.
Raš, Baartuch,
rášek, motovilo, Haspel,
rat, vojska,
razbójit, hudoben,
rif, vatel, Elle,
roglje, vile.
Seči, sečem, sekati,
sed, Sitz,
senj, somenj,
sénokos, travnik,
smok, sladka prikuha,
soparína, sopárica,
stárce, kan na vinu,
srámen, sramožljiv,
straževít, čujoč, wachsam.
Ščap, ščapelj, kol,
škaf, čeber,
škávla, (— škol) dolbina v skali,
 v kateri zastaja voda,
štáccun, štacúna,
šupelj, votel,

šúškati, šepetati,
šútiti, molčati.
Tápun, pilka (pri sodu),
teg, žito,
tlàn, zglavnik ali klada, na ka-
 teri se drva sekajo,
tlanišče, tnaló, tnalíšče.
Vále, precej, sogleich,
vároš, mesto,
véncati se, poročiti se,
veslo, noga pri gosí, raci,
vinár, vinski trgovec,
vítlenj, Garnbrett,

vóltati, z vsemi zvonovi zvo-
 niti (mrliču),
vózec, voznik,
vre, vže.
Zaberséniti se, n. pr. sod se za-
 berséni = bersa se ga prime,
zanóčiti, n. pr. pazi, da ne za-
 nóčiš da te noč ne zahiti,
 vjame,
zlócest, hudoben.
Žbánja, škař,
žlto, proso.

Imena iz naravoslovja.

Blítva, pesa,
dragoljubica, šmarnica,
dúnja, kutinja,
dupljánka, Gartenrose,
glavobólka, helleborus niger.
Ivanjska roža, chrysanthemum
 leucanthemum,
jákša, jelša,
jálva, jelka,
jagúlec, primula acaulis,
jelen divji, lucanus cervus,
katarínčica, bellis perennis,
kněžnica, der Kaiserling.
kukováča, kukovica,
mehkúž, Edelkrebs,
mravúlec, mravljínek,
mrhúlec — mravúlec,
plávica, anemone hepatica,
povrtnica, redkev,

slákoper, srakoper,
slaviček, slavec,
šaš, der Binsen, Teichbinsen,
trebúšina, salvia pratensis,
vřganj, Herrenpilz.

Imena slivam (— češpljam):

Bélica, *bístrica*, *drobnica*,
múdača, *pucájka*.

Imena jabolkom:

kislíka, *kiseljáča*, *mácova*,
mačúrlja, *mačúrljica*,
pisánika, *póljčica*, *radóvača*,
rubénjača, *sláďčica*, *škrobótika*.

Imena hruškam:

Rúnjka, *otíkva*.